
IRODALMI MŰZEUM

FEHÉR FERENC LEVELEI BORÚS ERZSÉBETNEK

1949–1951

Kedves Erzsi!

Olyan szép neved van – gyaur kutya volnék, ha kedvem ellenére másként szólítnálak! (Na, eddig megvagyunk!) Jó, jó csak ne izzadj máris, vén pennarágóm, megírtad te már a sírfeliratod is, majd csak meg lesz ez is. Nézd, ez mégiscsak lélekemelőbb valami . . . Van benne valami romantikus szín, hogy így ismeretlenül (?) írsz neki. Olyan sejtelmes, sötét háttér, mint teszem azt Munkácsy képeinél . . . Költőnőnek írsz, testvérke, ő majd méltányolja vállalkozásod és aki talán méltó elnézéssel kíséri soraid! No csak kezd már, te elgerinctelenedett fia Homérosznak, mert kihűl a tintásüveged.

Szép szomorúhangú verseid borús melódiája nyomán varázsos szépségében borult virágába lelkem rokon-taván lírikus lelked liljom-bimbaja . . ./ – Bimbaja! . . . A nyavalyát! Így a Csuka szónokol, aki nem akarja megadni az ötöst félévre! Csak nem csinálok propagandát a stílusának! Kezdjük előlről:

Kedves Erzsi!

Egy öreg orosz mester mondá tanítványának, hogy az ember lelke a maga munkájában, alkotásában ölt valóságot . . . (Ez jó lesz! Sokatsejtető, komolydörgésű bekezdés, amelyből százfelé kanyarinthatsz a gondolatfonalat. Folytassuk csak:) . . . Mennyivel inkább így van ez nálunk, író- és költő-süvölvényeknél! . . . (Micsoda pompás folytatás! Kacérkodik hiúsággal a gondolat, hogy ez az ifjú Sappho még majd tart valamire . . . Csak tovább, tovább!) . . . A mi nyersanyagunk nem a vázson, a kő vagy a tégl (brr!), hanem az élő lélek . . . (Micsoda szárnyalás) . . . Utánunk nem maradnak szobrok, épületek, képek, csak engedelmes, hallgatag könyvek, komoly szép utódok, kiket (!) a nyájas vagy nyájtalan olvasó olykor-olykor megsimogat vagy becéz és beszél hozzá

ilyeténféleképpen: Bolond volt apátok, hogy rátok pazarolta teste kalóriáját, azt a csöppnyi hőt, mit a városi menza étke adott neki, kár volt kiforratlan szelleme renyhe gondolatait ország-világ elé tárni! . . . (Nem, nem! Leállni! Sajtóhiba csúszott be! Előről az egészet!)

Kedves Erzsi! Én szép, borúshangú ifjú költőnőm!

Most, hogy az első sorokat leírom Neked, magam is elcsodálkozom, milyen könnyen megy az egész. Közvetlenül, gazdag buzogással ömlik lelkem legszebb forrásából a friss mondanivaló, habjában benne muzsikál a líra, melynek mindketten művesei volnánk, ládd, tollam reszket, toporzékol türelmetlenségében, hogy hátára kapja és Hozzád röptse levelem tisztelgő betűlovagjait . . . Prózai hangom ne tévessze meg finom ítélőképességed, nem vagyok én mindig ilyen hétköznapi, tudok heves, szenvedélyes ditirambusokat, kongó ódákat, vagy, ha tetszik, sziporkázó, elmés epigrammákat, susogó szonettekét is írni. Elemem az éltető tréfa, vezérlöm a homéroszi derű, szülőanyám a ritmus, fatális kísérom a könnyelműség és minden vágya, hogy megérts, ne vess és szánakozz rajtam, hogy aztán igaz kegyeidbe fogadhasd

őszinte tisztelőd:

Fehér Ferencet

Sz.(abadka), 49. I. 7.

*

Kedves Erzsi!

Félve bontottam fel leveled, mert bűnösnek éreztem magam az elküldött levél miatt. Mikor bedobtam a levélszekrénybe, már szerettem volna visszaszippantani, mint a rosszul alkalmazott szót.

Most, hogy bűnbánó gyönyörködéssel olvasom soraid, magam elé képzellek. Tisztán látlak és megszegyenít lelked gazdagsága. Ha tudtam volna, hogy gyerekes hányavetiségem ennyi komolysággal találkozik! Rövidlátó voltam, mikor, átkos előítéletből, csak annyinak képzeltelek, mint bármelyik versfaragó diáklányt. Még a gúnyolódásban is nemes tudsz lenni. Megérdemlem. Játszottam a szavakkal s megbosszulták magukat. Ezt kellett mondanom, még akkor is, ha feltételezem, hogy most alakoskodó senkiházinak tartasz. Lehet, hogy beképzelt vagyok, aminek gondolsz. A környezetem a hibás, amelyik ezt nekem nem mondta eddig. Hogy most mit érzek? – Tehetetlenséget. De majd elmúlik. Nagyon köszönöm ezt a szép levelet. Őszinteségedben gazdag, szomorúságodban vonzó vagy. Azt hiszem, valamikor s kívánom, hogy ez minél előbb bekövetkezzék, nagyobb élvezettel és joggal olvasom verseid, mintha ezt a leveled meg nem írod. Nevetségesnek tartom, hogy bocsánatkérő sza-

vakkal fejezzem be levelem. A további levelezést pedig méltatlanságnak – Veled szemben . . . Ugy-e, nem hiszel s nevetsz a nevetségesen megváltozott szavakon? . . .

Ezért is szégyenlem magam a lelkem mélyéig . . .

Ferenc

Szabadkán, 1949.– jan. 12.

*

Kedves Erzsi!

Ha materialista volnék, el se kezdeném ezt az újabb levelet, a lelkem hidegebbzengésű húrokra hangolnám, vagy olyan lélekszobrász-félének érzem magam mostanában: önmagadvetítette kényes lélekatomocskákból alakítgatom, formálom alakod. Nem akármilyen agyagmunka ez! És nem jár híjában lelket gyönyörködtető szívbeli örömnék. Nem tudom, milyen stádiumában vagyok az alkotás lázának, de lehet, hogy már lelket öltött lélek, szépségbesimult Mú vagy „alkotód” szemében. Tulajdonképpen arcod nem ismerem, nem is láthatom meg, mert az mindnyájunknál jó mélyen van elrejtve, helyesebben: nem ismerjük magunk sem. Én sose hittem, hogy ilyen „szobrászmunkára” képes lennék s most gyerekes izgalomban egész lényem: fel akarom fedezni, meg akarom lesni rejtett vonását karakterednek, amit: amit tán újsággént nevezek meg előtted. Igen, így este lázasszép semmittevással töltöm az időm, egyszerűbben: lelkemet gyönyörködtetem. Pogány, de nemesmód izgató játék. Ülök a kályha mellett és hallgatom a benne kavargó hangokat: tompa, élnélküli zörejek, csukló zokogás, majd hosszú, álmosító zúgás. A szél csinálja az egészet, ez a céda lány, mely leereszkedik hozzám a kéménykürtőn és hideg haját körém szeretné fonni. Így kezdődik az egész. Aztán mint hódító, izgékonylelkű nyughatatlan démonidák, körülvesznek rajzó fekete lélekatomjaid. S ha aztán egybeolvadtak az én nagy elvágyakozásommal, előbb a szemed látom: mélyek, villogók – azután kacagó, majd könnyes arcod és felkopognak rajtam egy felgyúlt sóhajba olvadt versnek a sorai. Ilyenkor úgy érzem, hogy nagyon szeretem azt, aki írta őket. Egyenesen az életem adnám érte, ha ilyenkor mellettem lehetne. Mert utánna kimondhatatlan egyedüllét zuhan rám. Barbárok között élek. Mondd, Te még nem éreztél ilyesmit? Nevetségesen futkározó, szálnalmas kis perc-emberkék, magoló, durva kamaszok, úri sznobok meg álszent, rugóranevető, üres leánylelkek, csecsebecsék. Pajtásnak jók, de meg nem érthetnek. Mert kell az, hogy néha egygyéváljunk valakivel – nemcsak mosolygásban, de lényükben is. Ugy-e, így van ez? Mit ér, ha kényes, szép puha macska, de hangja hamis, szeme lélekcsodákra sose táguló? Tán jártas

a kozmetika boszorkánymívességében, de csacska bakfis: a lélek mélységes zuhanása-emelkedése, a szerelem misztériuma idegen, titok előtte . . .

Alakítgatom, formálom arcod – csöndes élvezettel, a magam kedvére. Így este, mikor a kályhában hideg hangok kergetik egymást és már unott a könyv, fagyos a toll, sűrűn jutsz eszembe. Eloltom a kis asztali lámpát is, hogy, ha jössz – biztatón, ne lásd az arcom. Hisz ugyancsak átsuhansz, amíg simítod hajam. De homlokomon itthagysz ajkad hűvös érintését – a puhát, a testvérit, az anyáskodót. Ma szokatlanul hosszan időzöl nálam. Egy hónapja, hogy „ismerlek” . . . Azóta

*Tűszikrát csókoltál szívembe
S most lobogok véres tűzzel.
Démonom, barna, bús gyilkosom,
Menekülj, vagy engem izz el!*

*Hallgatsz. Ránk hull a havas este.
Megyünk s mot az éjbe látok.
Előttünk önfényünk tüze reszket
S hajadban lila jégvirágok . . .*

Érzem, hogy most suhansz, szöksz el mellőlem s az izgató játék pírjával bújsz párnádra. Aztán pihegsz s nyitott, nagy szemekkel bámulsz az éjbe. Aludj jól, testvérem, barátnóm!

Addio, Elisabeth!

Ferenc

Szabadka, 1949. február 9-én

*

Szeretett Elisabet!

Kisdiákod megértette a sorokat, amiket neki írtál. Igaz, homályosuló lélekkel többször is elolvasta a leveled. Most is azt nézi. Egyedül, nagyon egyedül – a kályha mellett. Ő nem néz a lángokba most sem, mert tűzduzzsolás helyett a szél jár benne hosszú léptekkel és zümmög hozzá valami bánatos dalt. Az asztali lámpa ég csak. Az ablakon az utcai lámpa húz át sápadt fénycsíkot, mintha utat mutatna valakinek. „Megégettél, megsebeztél . . .” Kisdiákod megkérdezi a csendet, a dűsfürtű, fekete Éj-Asszonyt: – Hol késik, mért nem jön? A nagy inga inog, mintha csak visszhangozná a kérdést: Hol, hol, hol? . . . Egy pár pillanatra suttogásod hallja: „Olyan jó valakinek az Elisabetje lenni . . .”

Az ablak alatt fiatal lánykacagás csúfolódik velem. A léptek is elhalnak az éjszakában. Ketten voltak. Újra az frásod nézi, vágyón, nyughatatlan. Rajta érzi nyomát az ujjadnak. Ezek az ujjak sose simogatnák, őt, aki felitta a legillatosabb leány-lelket? Ne vádolj senkit, Erzs. Magadat legkevésbé. Ezt nem is írtad komolyan neki – szépszavú kisdíák-lovagodnak. Hogy vádolod magad . . . ? Tán az se igaz, hogy egyformák vagyunk. Én magam se vagyok egyforma. Néha nagyon is egyszerű magam vagyok: ábrándúzó, lány-szilaj nagyfiú. Tőled kaptam emlékként, a szomorúság szeretetét – lángtalan, belül-izzó nagydiák-éjszakáimba. Szebbet, mint költőtestvér, nem adhattál volna. Te Nő vagy – legyen meg a Te akarod, mert Te vagy az okosabb és Te vagy a szentebb . . .

Most látom, hogy az ablakon jégvirágok rajzolódtak ki s érzem, hogy áthúlt testem-lelkem. Jégvirágok . . . Életük egy lehellet . . . Ha majd reggel rájuk lehel a felkelő téli Nap, halk sikollyal, a nagy gyönyörtől csöndben meghalnak, és színtelen csfkban leperregnek az üvegen . . .

Búcsúzik Tőled: Francois-ed

(Sz.[abadka], 1949. febr. 15-én.)

*

Drága Elisabétnom!

Vasárnap sokáig ültem kint a tóparton, mert tudtam, hogy Te nemrég arra jártál s ott is rám gondoltál. A víztől hűvös szél fúj, a partra pattogó jégtáblákat hajtott a hullámverés s bent, a tó ködös mélységében madarak keringtek. Úgy szerettelek volna magam mellett tudni, hozzám vonni, hogy a csípős reggelben érezzük egymás testének a tűzét. Pedig akkor már elküldtem a búcsúszót, noha titokban választ reméltem még Tőled. El akar fám tűnni, mert nem vállalhattam a mi örült játékunk továbbfolytatását. Álmodok, ábrándok vettem újra körül, melyek ellen dühös elszántsággal küzdöttem, mióta megtanultam, hogy a valóság, ez a hideg bíró kegyetlen büntetéssel fizet minden hús-vérnélküli álmot. Megfizet értük és arcunkba nevet. Nem félek a találkozásunktól, de féltetek Tőle. Téged féltetek és a Te egyedüllétedszülte merész, szép lobogást, melynek lángját oly könnyen kiolthatja a valóság: a mi találkozásunk. Tudod, Erzsikém, hogy az az öregkorra hagyott tiszta álom tetszett nekem? De most már nem. Mert már nemcsak a lelked szeretem, de Te is tetszel nekem, bátor-szép Elisabétnom! Nem akarok ábrándképet őrizni. Találkoznunk kell, hogy megkössük a mi szövetségünket. Szerelmes szájjal, avagy hűvös baráti kézfogással pécseteljük-e azt meg; ez még Ámor titka. Ha látom, hogy csalódtál, filozófiai tételt állítottok fel, a szerelem légnemű voltát és minden elvont álmo-

dozást tagadva és keserű tanításom első mondata ez lesz: a szerelem nem táplálkozhatik pusztán a szerelem vágyából, egyedülvalóságnak szomjas kínjából, mert jajj annak, aki álmokdöbe burkolja kedvesét, ha szenvedni fog a végén, az álomlovag tán könnyét se lesz méltó letörölni. Úgy szeretném megkötni Veled a legédesebb és, úgy mondják, legfájdalmasabb szövetséget. De hátha máris fennáll köztünk ez a viszony? Látod, kételkedem, mert oly kevéssé ismersz. Félek, hogy csak fellobbanás az egész és egy-két verssel kifrod magadból a szerelmet. (Ne haragudj, nem bántani akarlak.) Meg akarlak látni, szeretni akarlak! És akarom, hogy Te is szeress. Édes Elisabet, milyen szép tavasz áll előttünk! Ugy-e, együtt megyünk csavarogni – egyelőre Palicsra, a környező erdőbe vagy a kis bogárhátú falusi házak akácSORAI közé? Képzeld el, hogy melletted vagyok, Te én mellettem, karom a derekadon . . . Sétálunk, s Te hozzám simulsz, mert megremeget az alkonyat. És sokat, nagyon sokat beszélünk egymással és egyik leszünk nemcsak tavaszbomlás idején, de akkor is, ha eljön a mi igazi időnk, a bús hozsannájú őszi világ.

A régi és az újabb szeretettel gondol rád „Kisdiákok”

Sz.(abadka), 49. II. 24.

U. i.: Arcképed itt áll előttem az asztalon. Dús, bimbózó ajkak, messzenéző, tiszta tekintetű leány-szemek. Tán épp elvágyakozásban égnek? . . . Maradj nálam, édes Elisabet!

*

Édes Elisabet!

Reggel van, kint hóvihar. Furcsa, illattalan március . . . A szobában tán még sohse volt ilyen világos, és a Te arcod vonásai soha ilyen tiszták. Vajjon ilyenkor szeretlek-e jobban, vagy este, ha egyedül jövök haza az iskolából és nem egyszer megdobbán a szívem, mert Téged vélek fölfedezni . . .

Az este a Tosca-t néztem a színházban. Egyedül, komor egyedül . . . S míg lehunytt szemmel, összefont karral hallgattam Puccini muzsikáját, lelkem elszabadultan, valahol Nálad kalandozott . . .

Azt írod, kihűltebb a lelkem . . . Talán igazad van. Nem tudom mérni a szerelem nagyságát: mindenké fölé szoktam helyezni. Az igaz, hogy égek, sokat égek így, vívódó álmokkal, szomjas szájjal, megláncoltan . . . Attól félek, hogy szeretlek . . . Nagyon . . .

Ha nem bírom tovább, elmegyek hozzád . . .

Te egy csókot fogsz követelni . . . És beleremeg a tested-lelked, mert én mindkettőt csókolom. Tán ennyi lesz az egész. S ha ennyi lesz, szép lesz. Romantikus, költői, fiatalosan bolond-édes kaland . . .

Elnézel valahová messzire. Bánt ez a némaságod. Puhán, csak két ujjammal megérintem arcod, hajad símogatom . . . És a papírelem nem olvad fel érintésemről. Égek-kiégek? . . .

Ó, ha most tudnék örülmód ember lenni, begázolnék a hóviharba és megkeresném tüzes, szerelmes mását e képnek! Ugy-e, vársz és jössz elém? Vasárnap, 13-án – délután ötkor indulok. Indulj Te is akkor . . . És az úton, egymás felé Ady legszebb versét súgom eléd . . . Szóljál, eljössz-e? Remélem, nem vagy babonás? (13-a) Különben is, egy szöke „Luciferen” és egy fekete démonon fog-e az alvilág hatalma? (Ne vess ki, utánoztam az írásod.)

Addio, szép Erzsikém!

Francois-d

Sz.(abadka), (49. III. 5)

*

Elisabetom,

nagyon cudar állapotban élek. Nehéz elmondani, mert olyan komoly a Te jószágod, a Te közelséged. De ostoba vagyok mit is érdekelne Téged az, hogy nem tudok tanulni, mert . . . Nos, épp ezt nem tudom, mi van a régi diákkal, a kitűnő tanulóval? Lelkem mélyéig szégyenlem magam, ha arra gondolok, hogy az én szegény dolgos Szüleim csalódnak bennem. Tudod, nagyon megváltoztam – ezt határozottan érzem, tapasztalom magam is. Úgy vagyok, mint aki egy valószerűtlen álomból ébredt és most a betegség végén (vagy tán kezdetén) újra tanul látni dolgokat, fogalmakat, melyeknek új nevet kell adnia, merthogy a régit elfeledte. Ne hidd, hogy ez amolyan írói közhely nálam, eszköz, amivel bekezdem elhúzódott válaszom. Tudnod kell, hogy a világméretbeli kavardást Te idézted fel és az a furcsa, suta találkozás, melyre emlékeztél ma is fizikai fájdalom fog el, mert újra látom régi énem feltámadni. Így tavasz idején, ha friss szelek közelednek, megrázza magát ember-állat, de bennem nem ilyen sablonosan általános változás történik. Az éleltszemléletem volt hibás, betegesen idealista. Metafizikai térségekben voltam, amikor a szerelemben valami szellemi harmónia non plus ultrá-ját kerestem. Micsoda igazság: a szerelem nem éri be a holdvilággal: hús-vér kell neki. A holdvilágon tán már túl voltam, de a helyes felfogáson még innen. Ostobaság minden meghamisítása a szerelem lényegének. Kispolgároknak kell ilyesmi, de majd ők is felvilágosodnak. Ady, Villon – ők tisztában voltak ezzel a kérdéssel, tudták, hogy a szerelemben pillanatnyi, vagy legalábbis csak időszakos, pogány örömmök várhatnak – melyek lehetnek puhák, égőn vonaglóak vagy örökké

csendesek, de sose mindent és mindenkorra adók, de örökké kielégíthetlenség . . . Az örök kielégületlenség, a vágy mardosó szép érzése ihlette ezeket a nemes, nagy hímeiket, akik most megsemmisítenek életfilozófiájukkal, egyéni nagyvonalúságukkal. Milyen gyöngye, akaratlan kis utódcskának érzem magam árnyékukban. De már érzem és átfogom őket egész lényemmel – éppúgy, mint Téged. Aki, hidd el, a Te nőiségedben is olyannyira megközelítetted őket. Bizonyára nem értesz, honnan veszem ezt az összehasonlítást. Magam se tudom, miért érzek Villon hűgának és Ady lányának? . . . Hisz magadról nem akartál beszélni, bár én, őszinteséggel erre alkalmat szerettem volna adni. Egy hétig tartott az agónia: a nézetek, felfogások küszködése bennem, az egész valóságomban. És a központ mindig Te voltál, bárha többször szándékosan üztem el képzeletemből villogó sötét szemed, akiről érzem, hogy már gyönyörteljesebben is felvillan, mint az én csókom közben – küzdöttem hajad látása ellen, melyről érzem, hogy már mások lesimították a „jégvirágok üde hamvát” . . . És büszke, tiszta férfiasságom – megérted-e? – bántja, hogy nem én csókoltalak először, hogy nem én lehetek már az első . . . Ez a vágy még talán a mondai felfogás csökevénye, mely lassan lekopik rólam. Lehet, hogy nagyon koldus maradnék a kapott csókokban, ha „templomban, hírből, dicsőségben – női szüzességben” első akarnék lenni, mint a Te Ady-d. Nem „tisztult” még ki semmi előttem, de már világosodik. Emberibb embernek, férfibb férfinak kellennem. Most, ahogy meghalt egy eszményi Elisabet; ugyanúgy megsemmisült egy romantikus lelkű „kisdiák” is. Azt hiszem, mindkettőn levettünk magunkról valamit és felvettünk helyette mást a másiktól. Én gyakorlatiasságra akarom szoktatni magam. Te képzelegsz, mint egy diáklány. Hiszed Te őszintén, hogy én – a magam tapasztalatlan, ügyetlen valóságommal – sorsod lehetek? Hiszed azt, hogy szeretsz, s hogy az a szeretet képessé tenne arra, hogy legalább gondolkodásmódomban azonosulj velem? Nem érzél valami úrt kettőnk között? Hisz nem egyezik már világnézetünk sem! Én a tömegből jöttem és benne haladok, Te megvedted őket a maguk sajnálatos egyszerűségében. Nem költői összehangoltságot akarok, nem is azonos szellemi differenciálódottságot, csak megértést, értelemben, gondolatban, szívben és agyban . . . Vagy ez ugyanaz? Ugy-e, unod már a fecsegést? Látod, nincs neki semmi eredménye. Mert hülyeség a szerelem fogalmáról beszélni. És igazán nem is szeretsz. Te nem is szerethetsz olyan férfit (?) aki egyszer ügyetlennek mutatkozott előtted. Te sajnálkoztál rajtam és nekem ez a sajnálkozás fáj, mert eltávolított engem Tőled. Ahogy múlnak a napok, úgy homályosul az arcod. Pedig egykor jól megnéztem, mikor nem is vetted észre. Azt láttam rajta, hogy sokat szenved, vívódik a lelked. Keresed a nyugalmat, a békét, de nem találsz meg sose, mert az épp nyughatatlanságod maga. Te igazi, vérbeli költő vagy – nem, attól több: asszonyi asszony, lobogó, kemény

és mégis mindenben feloldódni tudó drága NŐ! Te, ne haragudj, sok vagy nekem. Több vagy, mint futó flört és kevesebb, mint leendő asszonyom. Ilyenformán, van-e jogom Nálad?

Nem érzékenyedelek el a búcsú alkalmával – hagyom elszaladni az alkalmat. Most már nem ingadozom, mint egyheti várakozás napjaiban, amikor le akartam írni a szót, mely tán nem is utolsó Hozzád:

addio, Elisabet!

(Francois)

Szabadka, 49. III. 21.

*

(Megszóltás nélkül)

Éjfél körül lehet. Nem fekszem már le, mert hajnalban megyek az állomásra. Nem tévesztettem meg a napot – tudom, hogy holnap még csak szerda és nem szombat. Közösen megyünk Topolyára, mi magyarszakos főiskolások. Valami tanári szeminárium lesz. Nem dicsérem érte Zeust és nem áldom Marxot meg a pogány isteneimet: mondom, szívesebben ravataloznám fel most magamat az egyvégbetolt asztalokon. A tiéd ügyis már, nem kell többé röstelkednem, hogy azon a bútorfélén alszom, amelyen – a tudósításokon kívül – a verseid is írod. Én örököltem ezt a sokfiókos asztalt. Nem haragszol érte? – két Ady-sort írtam rá. Reggel, ahogy felébredtem, rá akartam gyújtani, de nem volt cigarettám. A harmadik fiókot kihúztam, aztán eszembe jutott, hogy ma reggel nem jössz és holnap sem, hogy elmentél. A menzán vártam, hogy megpillantalak a sarok-asztalnál, amint reggelizel. Tudtam, hogy ez hiábavaló és mégis, vártalak. Délben – ebéd közben – belép a menzai „szemező-elvtárs”, és nagy szemeket meresztve kétszer is visszanéz az asztalunkhoz, ahol egy hely üres volt. – Elment, ápus! – mondtam magamban, de elárulom neked: most éreztem iránta első ízben némi rokonszenvet. Pista dühöng, mint egy felizgatott paraszttöhén. Kezd unalmassá válni a számomra, Gabi titkolja a kapott pofon feletti keserűségét. Talán érzi, hogy rászolgált? Mert eltávozásod – a maga angolosságában – most látom csak: helyes és a lehető legméltóbb volt hozzád, aki annyit túrtél tőlük, és néha talán-talán tőlem is. Előadás után már sötétedett – sokat sétáltam Letsch-csel. () Beszélgettünk. Egész megdöbben, hogy elmentél. Szerelmes a verseidbe és nagyraértékel. Steinitz is ezt mondta a konferencián, csak egyszerűbb szerkesztői szavakkal. Madarász fel sem említette . . . Fodorról ne is beszéljünk. Terényi lefordította a pionír-verseket szerbre – így akar szerencsét próbálni – azaz pénzt szerezni. Azt hiszem, tudsz róla, hogy a napokban lépett be a túrista szövetségbe. Ez a huszonegyedik egyesület, amelynek tagja. Egyébként nem a Fruska Gora szépségei érdeklik, hanem a kilátásban levő gojzerica (hegymászó-cipő). Vacsora előtt cukorkát

osztottak a házban. Szerettem volna venni édesanyámnak, de nincs pénzem. Délután adtam oda az utolsó húsz dinárom húsz darab Drinára. Vehettem volna Mostart is, de akkor kapok vissza négy dinárt. És minek az? Igaz, a cigarettával vigyáznom kellene: köhögök és fáj a mellem. Mi az egy érző kebelnek? . . . mondaná az öreg Farkas bácsi. A baj az ötkilométernél kezdődik és nem egy nyavalyás felfordulásnál. Most a rövidhullámú leadó () muzsikát közvetít: Szomorú, monoton, mint az élet. A te mongolos, érdekes arcod juttatja eszembe, és ez érdekes, mert most másnak látom, mint tegnap és tegnapelőtt. Mintha a régi kifejezések eltűntek volna róla. Már sima, rezzenéstelen . . . Szép ez a muzsika, kár, hogy mindjárt befejezik. Az én papírom is fogy, pedig még semmit sem írtam. Ilyenek a napjaim is: más valaki jár helyettem előadásra, a menzán sem én ülök ott, én valaki más vagyok, én nem tudom, ki vagyok . . . Te még nem voltál úgy, hogy kerested saját magadat? A család melegét akkor sem éreztem, amikor még nem szakadtam el tőle . . . Felénk veszélyes dolog szép lélekkel születni. Szeretni? Azt jó volna már egyszer. Nagyon; végtelenül . . . Ahogy csak költő tud, s ahogy csak költőt lehet. Azt sosem élem meg. Így fogok megdögleni és senkisémet tudja, milyen adósom marad ez a megvetett, lenézett élet. Az utolsó villamos zúghat, nem hiszem, hogy megy több. Olvasni fogok. Szabó Dezsőt. Aztán a csap alá teszem a fejem és megyek felhajtott gallérral az állomásra.

Üdvözlettel „Fefi”

(1949) XII. 21.

*

Péntek óta beteg vagyok. Lázam van és köhögök. Itthon vagyok és sehose vagyok. Unom az életem. Hétfőn kétségbeesett kísérletet tettem: leutaztam. Firic támogatott vissza másnap. A leveled égő szemekkel is elolvastam. Neked van otthonod. Nekem sosem volt. Kérésed „u. i.” nem teljesíthetem. A vizsgákat nyilván júniusra kell halasztanom, Boldog, alkotásban termékeny újesztendőt kíván: „Fefi” (1949) XII. 28.

Postai levelezőlap.

*

Megjegyzés:

Fehér Ferencnek Borús Erzsébethez írott most és a Híd következő számaiban közlésre kerülő leveleit, szám szerint huszonkilencet, a levelek címzettjének férje, Imrics István bocsátotta a Híd rendelkezésére. A leveleket Bori Imre rendezte sajtó alá. Az olvashatatlan szavakat () jelöltük. Kipontoztuk olyan élő személyek nevét, akiket sérthetne a költő véleménye.